

כלי יקר

גיליון 92 שנה ב' ה'תש"פ

פרשת פנחס

דבר המערכת

בימים אלו, ימי שלושת השבועות אשר כבר אלפי שנים אנו מבכים את צרתם של ישראל בחורבן בית המקדש, והסתלקות השכינה מקרבנו, ראוי לשוב ולציין את מה שהבאנו בעלון לפרשת קרח, אשר אש המחלוקת היא סיבת המשך הגלות כפי שמבאר רבנו זי"ע, ועל ידי חיזוק ועיון במעלת השלום והבריחה מאש המחלוקת, נזכה לשוב ה' את שיבת ציון בקרוב ממש.

בברכת התורה
מערכת עלון כלי יקר.

קידוש ה' - בתוך בני ישראל

'בקנאו את קנאתי בתוכם' [במדבר כה, יא]

'קנאתי בהם' לא נאמר, אלא 'בתוכם', לימד על כל קידוש השם שצריך להיות בתוך בני ישראל דווקא, וכמו שנאמר [ויקרא כב, לב] 'ונקדשתי בתוך בני ישראל', ולכך נאמר [לעיל פסוק ז] 'ויקם פנחס מתוך העדה', והודיע לנו שבחו של פנחס שהיה מוסר נפשו על קידוש השם, ואף על פי שהיה בתוך העדה, מקום מסוכן מפני קרובי זמרי, מכל מקום שם נפשו בכפו.

ועל צד הרמז לקח 'רמח בידו', כי במעשה זה שם כל רמזי"ח אבריו בכפו, והיה מקנא שתי קנאות, אחת על עבודה זרה, ואחת על הזנות, לכך נאמר 'בקנאו', 'את קנאתי', או אחת לכבוד השם יתברך, ואחת לכבוד משה, כי כל המחלל השם אינו חולק כבוד לרבו בקל וחומר, שאם אין השכינה חשובה כנגדו, רבו לא כל שכן, וכן העיז פניו כנגדו ואמר לו 'בת יתרו מי התיר לך', ועל זה סמך פנחס שהורה הלכה למעשה בפני משה רבו, כי אמר שרבו נוגע בדבר, פן יאמרו לו בת יתרו מי התיר לך.

ולכך נאמר 'לכן אמור הנני נתן לו את בריתי שלום', והיה לו לומר 'לכן אמור לו', אלא ביאורו, שהקדוש ברוך הוא אמר למשה 'לכן אמור לכל ישראל על עצמך הנני נתן לו את בריתי שלום', כדי שלא יאמרו ישראל שאין אתה בשלום עם פנחס על שהורה הלכה בפניך, לכן תודיע לרבים ותאמר מצדך 'הנני נתן לו וגו', והנני קאי על משה. [עיין סנהדרין פב: אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה הקדם לו שלום]. וכנגד מה שקנא לאלהיו אמר 'והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם תחת אשר קנא לאלהיו', וטעם זה אינו קאי על מה שאמר 'הנני נתן לו וגו', לפי שזה שכרו על שקנא למשה כאמור.

ואמר 'ויכפר על בני ישראל', כי הביא את הרשע הזה לכפרה על כל ישראל, ונחשב לו כהקרבת פרים וכבשים, על כן נשבע ה' אתה כהן לעולם, כאשר התחלת בשימוש כהונה.

מסירות נפשו של פנחס

'פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן וגו' [במדבר כה, יא]

הכל לרבותא נקט, כי אף על פי שהיה 'בן אלעזר' אשר לקח לו מבנות פוטיאל, מזרע יתרו שפיטם עגלים לעבודה זרה והיה לו למנוע את עצמו ממעשה זה, פן יאמרו לו ליצני הדור 'בת יתרו מי התיר לאביך' ואיך אתה מקנא על המדיניות, וכן אבי אביך פיטם עגלים לעבודה זרה ואיך אתה מקנא על העבודה זרה, והיה 'בן אהרן הכהן' ויאמרו לו אבי אביך זה פיטם עגלים לעבודה זרה, וזה עשה העגל, ואף על פי כן לא היה מקפיד על כבודו.

ורש"י פירש שהיו השבטים מבזין אותו וכו', יכול להיות שזה כוונתו, כי על ידי שהיו השבטים מבזין אותו בא הכתוב ויחסו, לומר ראה כי איש חסיד הוא, אף על פי שעל ידי שהוא 'בן אלעזר' 'בן אהרן', היה להם מקום לבזותו, מכל מקום נכנס בעובי הקורה ולא היה חושש לכבודו. ועוד הגיד לנו הכתוב שהיה 'משיב חמה בן משיב חמה' [סנהדרין פב:], על כן אחז מעשה אבותיו בידו.

רבנו זי"ע ב'עוללות אפרים' [חלק ג מאמר א לפרשת וארא] מבאר, כי הנה מצינו שפנחס קנא לאלהיו בשמים על הזנות שזנו אחרי בנות מואב, ולמה לא קנא לאלהיו על שעבדו עבודה זרה, שהיא יותר חמורה, שהרי שם נאמר [לעיל פסוק ב] 'זישתחו לאלהיהן'. אלא לפי שמעשה אבות ירשו בנים, ופנחס היה בנו של אליעזר אשר לקח לו מבנות פוטיאל מזרע יוסף שכבש יצרו ולא זנה באשת פוטיפר, על כן קנא על הזנות, אל לפי שהיה גם מזרע יתרו שפיטם עגלים לעבודה זרה, על כן לא קנא בשביל העבודה זרה, וקל להבין.

ההבדל בין מדין למואב

'צרור את המדינים וגו' [במדבר כה, יז]

ולא צוה 'לצרור המואבים' לפי שנאמר [לעיל פסוק א] 'ויחל העם לזנות אל בנות מואב', מהו 'ויחל', אלא כך פירושו, שישראל היו המתחילין ותובעים את בנות מואב, והלכו להם לאהליהם, ותובעים את הנשים ומפתים אותם, לכך נאמר 'ויחל העם', כי העם היו המתחילין ולא בנות מואב, לכך נאמר 'אל בנות מואב' ולא נאמר 'עם בנות מואב', אלא שבא להורות שישראל הלכו אליהם, אבל מואב לא שלחו נשותיהם ובנותיהם אל ישראל, על כן לא נתחייבו מואב, כי המתחיל בקלקלה הוא העיקר ובו תלוי החטא.

אבל במדינים היה הדבר בהפך, שאדרבה המדינים הפקירו את בנותיהם שתבעו את ישראל לזנות, והסברא נותנת כי איך מלאו לבו של זמרי לתבוע את בת מלך אלא ודאי שהיא תבעתו, ואם לא אמרו כן בפה מכל מקום עשו ההשתדלות עם צרצור של יין להשקותם כוס התרעלה כדי להבעיר בהם אש התשוקה, כדמסיק [בסנהדרין קו,], לכך נאמר 'צרור את המדינים', ולמה, 'כי צוררים הם לכם', רצה לומר המה באו לכם להביאכם לידי הרגל עבירה זו לצרור לגלות על ערותכם, ולא כבנות מואב שישראל באו להם,

ורצה לומר 'הצוררים' ההם הידועים הם לכם, הם התחילו בקלקלה עמכם, ובזה מיושב לשון 'צוררים' לשון הוה, ולפי דרכינו 'צוררים' תואר השם שלהם, ו'הם לכם' היינו שהם באו לכם בנכלי ערמוניות על ידי שהשקום צרצור יין המרגיל לערוה, וזהו שאמר 'בנכליהם אשר נכלו לכם על דבר פעור', כי הזנות נתכוננו לצערם כדי שבעל כרחם ישונו לדתם.

דבר אחר 'ויחל העם' לשון חולין הפך הקדושה, כי בכל מקום שתמצא גדר ערוה שם אתה מוצא קדושה' [ויקרא רבה כד, ו,], וכאן היו מתעסקים בעריות וחללו קדושתם ונעשו חולין לכך נאמר 'ויחל', ולמדין מן 'ויחל נח איש האדמה ויטע כרם' [בראשית ט, כ,], שגם 'ויחל' הנאמר כאן היה על ידי צרצור יין שהיה מרגילם לערוה.

ויש אומרים שלכך נאמר 'ויחל' כי ההתחלה היתה בבנות מואב והגמר בבנות עמון, ולא פרסמם הכתוב כדרך שחיסך על הצעירה אשר אחרה בזנות, וקראה שם בנה 'בן עמי' כך לא פרסם כאן. וזה כדעת המדרש [ספרי כי תצא קי,]. האומר שעמון ומואב על ידי שהחטיאו את ישראל נתרחקו ריחוק עולמית, ופשוטו של הפסוק עומד כנגד מדרש זה להכחישו, שהרי נאמר [דברים כג, ה] 'על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים', ורוב המפרשים יצאו ללקוט ולא מצאו יישוב מספיק על זה.

ואומר אני שהדבר כפשוטו והא בהא תליא, כי אין הסברא נותנת להרחיק שני אומות על דבר 'שלא קדמום בלחם ובמים', אלא על דבר כוונתם, כי ידע ה' שלכך לא קדמום, כדי שיהיו רעבים גם צמאים מן טורח הדרך, ויהיו מוכרחים לאכול מזבחי אלהיהן ולשתות יין נסיכם המרגילים לערוה, כי כך הדרך בכל הבא מן הדרך עיף ויגע מטורח הדרך והוא רעב וצמא שהוא שואף לאכול ולשתות מן הבא בידו, לא יבקר בין אסור למותר, וכל כוונתם היתה להכשילם בזנות, ולהביאם על ידו למעשה פעור על כן לא קדמום בלחם, כדי להרעיקם ולהאכילם מזבחי אלהיהן. ולא קדמום במים, כדי להשקותם כוס התרעלה ויין נסיכם, וכל זה נכלי דתות וערמוניות. ופירוש זה יקר לא ידעתי מאיזו טעם לא מצאוהו בשכלם מפרשי תורתנו אשר קטנם עבה ממתני.

סברתן של בנות צלפחד

'נתן נתן להם וגו' [במדבר כו, ז]

'להן' מבעי ליה למימר, וכן 'בתוך אחי אביהם' 'אביהן' מבעי ליה למימר, כמו שאמר בסמוך 'והעברת את נחלת אביהן להן'. וזה לפי שבענין הירושה אם אין לו בן הרי הם עומדים במקום זכרים לכל דבר, על כן אמר 'נתן נתן להם' כמדובר לזכרים, להורות שהם כזכרים לכל דבר ירושה. אבל אחר כך שאמר 'והעברת' המורה על לשון 'עברה', או לשון העברת נחלה משבט לשבט מצד שהן נקיבות, על כן אמר כמדובר לנקיבות, 'והעברת נחלת אביהן להן'.

ומה שפירש רש"י שאמרו 'אנו במקום בן עומדות ואם לאו תתיבם אמנו', נראה שדקדק זה ממה שאמרו [פסוק ג] 'כי בחטאו מת ובנים לא היו לו', משמע הא אם היו לו בנים אף על פי שעכשיו אין לו בנים, מכל מקום מאחר שהיו לו שעה אחת לאחר מותו לא היו תובעים כלום. ולמה, אלא לפי שהממה נפשך היה בטל, כי לא היו יכולים לומר 'תתיבם אמנו', ומטעם זה דקדק רש"י בלשונו לפרש [פסוק ד] 'כי אין לו בן הא אם היה לו בן', ולא פירש 'הא אם יש לו בן'.

ופשוטו כך הוא, כי מדקאמרו 'למה יגרע שם אבינו' וכי ירושת הבנים תלוי בהשארות שם אביהם, ועוד למה אמרו מתחלה 'ובנים לא היו לו' משמע הא אם היו לו אף על פי שאינן עכשיו בעולם מכל מקום לא היו אומרים דבר זה, ואחר כך אמרו 'תנה לנו אחוזה כי בן אין לו', משמע שאין הדבר תלוי כי אם במציאות שעה זו.

אלא כך אמרו, ממה נפשך אם אין אנו חשובים זרע, הרי בנים לא היו לו מעולם, אם כן 'למה יגרע שם אבינו' ותתיבם אמנו להקים שם המת על נחלתו, ואם אנו חשובים זרע, אם כן 'תנה לנו אחוזה' שהרי אין לו בן עכשיו לירשו ואנחנו במקום בן, ומה שאמר 'כי אין לו בן' קאי אשלמטה שאמרו 'תנה לנו אחוזה'. ופירוש זה ברור ונכון.

סיבת שנאת האנשים את הארץ - ואהבת הנשים את הארץ

ובאלה לא היה איש' [במדבר כו, סד]

אבל נשים היו, כי לא נגזרה גזירת מרגלים כי אם על האנשים, לפי שהאנשים היו שונאים את הארץ, והיו אומרים 'נתנה ראש ונשובה מצרימה' [במדבר יד, ד], אבל הנשים היו מחבבות את הארץ, שכן בנות צלפחד אמרו [לקמן כו, ד] 'תנה לנו אחזה'.

והנני נותן שני טעמים בדבר, לפי שיש לך ארץ מגדלת צנועים, ויש לך ארץ מגדלת נואפים, ואמרו רבותינו ז"ל [במדבר רבה כ, כב] 'ששטים היה מגדל נואפים', ולפיכך זנו בשטים, כי ישיבת המקום ההוא גרם להם לזנות, וארץ ישראל מסוגל בזה, שאין הארץ סובלת זמה, כמו שנאמר בפרשת עריות [ויקרא יח, כה-כז] 'כי את כל התועבות עשו אנשי הארץ, ותקיא הארץ את יושביה', וכבר כתבנו למעלה שהאנשים היו פרוצין בעריות ועל כן שנאו את הארץ, אבל הנשים היו כשרות וצנועות, ושלומית בת דברי תוכיח שפרסמה הכתוב, על כן היו מחבבות הארץ המגדלת צנועים,

ותדע שכן הוא, שאפילו שיטים המגדל נואפים תמשך לו רפואה מן הארץ הקדושה, שנאמר [ויאלה יח] 'ומעין יצא מבית ה' והשקה את נחל השטים'. ומטעם זה נכתב 'ובאלה לא היה איש' אצל המספר דוקא לומר לך, אבל נשים היו, לפי שבמספר זה נרמז צניעות הנשים יותר מבאנשים, מדהקדים ה"א ליו"ד כמבואר למעלה.

טעם שני הוא, כי מהידוע שיש הבדל בין ארץ ישראל לשאר ארצות, כי בארץ ישראל הגשמים יותר מצוין מבארץ מצרים או שאר ארצות. והנה בארץ מצרים מאחר שאין הגשמים מצוים שם, על כן צריכין עובדי האדמה להשקות השדות של תבואה ברגליהם כמו שמשקין את גן הירק, ומאחר שיש להם כל כך טורח גדול בשדות פטרם התורה מן תרומות ומעשרות, כי אין שורת הדין נותן שיתן חלק למי שלא עמל בו. אבל ארץ ישראל שהגשמים יורדין שם בעתם, ואין לבעל השדה כל כך טורח גדול בהשקאת השדות, ואף על פי שיש לו טורח הזריעה והחרישה ושאר מלאכות שבשדה, מכל מקום יש גם להקדוש ברוך הוא חלק בשדה מצד שהוא יתברך נותן 'מטר בעתו', על כן דין הוא שיתנו מחלק גבוה לכהנים וללויים משרתי אלהינו כי משלחן גבוה הם זוכים.

ומפורש דבר זה באר היטב, בפרשת עקב [דברים יא, יג-יב] שנאמר 'כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה לא כארץ מצרים היא אשר יצאתם משם אשר תזרע את זרעך והשקית ברגלך כגן הירק', 'והארץ אשר אתה בא שמה לרשתה למטר השמים תשתה מים', 'ארץ אשר עיני ה' אלהיך דורש אותה וגו'. ומסיק בילקוט פרשת עקב [תתס] דווקא 'אותה' ניתן לדרישה להפריש ממנה חלה תרומה ומעשרות ולא שאר ארצות וכו'. וכל אשר לו עינים לראות ולב להבין ישתומם על המראה מה ענין חלה ותרומה לכאן, ומאי משמע ד'אותה' למעט שאר ארצות מתרומה ומעשר, ולמה נכתב מיעוט זה כאן. אלא ודאי שרצה ליתן טעם למה ארץ ישראל חייבת בחלה תרומה ומעשרות יותר משאר ארצות, ואמר לפי שבשאר ארצות כל הטורח שלך, שאפילו שדה של תבואה צריך אתה להשקות ברגלך כגן הירק, על כן פטרה אותך התורה מתרומה ומעשרות. אבל 'הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה למטר השמים תשתה מים', ואם כן חצי העמל שלך וחצי של גבוה, על כן דין שתתן חלק גבוה למשרתי אלהינו.

ומזה הטעם היו האנשים שונאים את הארץ, לפי שהיו אבירי לבב הרחוקים מצדקה, לא היה להם חפץ ורצון לילך ממקום הפטור למקום החיוב, ובפה מלא אמרו כן, 'זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם' [במדבר יא, ה], ודרשו בספרי 'חנם מן המצות', וביאור הדבר שהיו אוכלים בלא תרומות ומעשרות, כי מטעם זה מנו שם 'את הקשואים ואת האבטיחים וגו', לפי שכל אלו פטורין מן המעשר בחוץ לארץ אפילו מדרבנן, ובארץ ישראל חייבים מדרבנן, לפי שכל אלו הם 'גן הירק' וצריכין השקאה ברגלים אפילו בארץ ישראל, לפי שהם צריכין לריבוי מים, ולשון הכתוב מוכיח כן שאמר 'והשקית ברגלך כגן הירק', שמע מינה שגן הירק פשוט בכל מקום שצריך השקאה, על כן גם בארץ ישראל הם פטורין מן התורה, ורבנן חייבום מאחר שיש שם ריבוי מים, אבל לא בחוץ לארץ שאין שם ריבוי מים, ומדקאמרו 'חנם מן המצות', שמע מינה שהיתה עינם צרה בכחני ה' על כן שנאו את הארץ מקום החיוב.

אבל הנשים של אותו דור צדקניות היו והיו אוהבים הצדקה, הן מצות חלה המיוחדת לנשים ותלויה בארץ, הן שאר תרומות ומעשרות על כן היו אוהבים את הארץ לילך למקום החיוב כי סתם אשה אינה רשאית ושלטאה בנכסי בעלה על כן היה להם חפץ לילך למקום שהחוב מוטל על בעליהן ליתן. וזהו שאמרו רבותינו ז"ל [סוטה יא:] 'בזכות נשים צדקניות שהיו באותו דור נגאלו אבותינו ממצרים רצה לומר בזכותם יצאו ממקום הפטור למקום החיוב אשר אליו נכספה וגם כלתה נפשם, וכן אמרו רבותינו ז"ל [ב"ב קט"ז] על בנות צלפחד שהיו צדקניות והיינו לפי שהיו אוהבים הצדקה על כן אמרו תנה לנו אחוזה.

וראיה בריאה וטובה לדברינו מה שפירש רש"י למשפחות מנשה בן יוסף, למה הזכיר יוסף לפי שהיה מחבב הארץ וכו' גם בנותיו כן. וכבר ידעת ששתי מדות טובות אלו היו ביוסף האחת שהיה גדור מערייות ותשב באיתן קשתו [בראשית מט, כד] באשת פוטיפר, המשך בעמוד הבא

טעם צירוף שם 'יה' למשפחות עם ישראל

'שאו את ראש וגו' [במדבר כה, ב]

צורך מספר זה עכשיו היה, כדי להודיע שאף על פי שנפלו עשרים וארבעה אלף מכל מקום נשארו שישים רבוא, כי אין אוכלוסא שלימה כי אם כשיש שישים רבוא, כי אין לומר ברכת ברוך חכם הרזים כי אם הרואה שישים רבוא [ברכות נח.], על כן בא להודיע שבכניסתם לארץ היו אוכלוסא שלימה. [ועיין עוד בדברי רבנו ז"ל בעלון כלי יקר לפרשת במדבר]

ומה שחתם על כל השבטים 'שם של יה' דווקא במספר זה, לפי שעדיין לא היו חשודים בזנות עד שנכשלו בשיטים בזנות, והיה מקום לאומות לומר 'סופו מוכיח על תחילתו', כשם שהזכרים זנו אחרי בנות אל נכר, כך במצרים הנשים הזנו, ויפרצו לפי ששלטו המצרים גם באמותם. על כן נאמר 'החנוכי' הפלואי' וחתם עליהם שם 'יה', כי שם זה הוא מתווך בין איש לאשה, להורות שכולם נולדו מן איש ואשה אשר שם 'יה' ביניהם.

וקדימת ה"א ליו"ד בא להודיע כשרות הנשים, כי הה"א נתונה לאשה והיו"ד לאיש, ובאמת היו הנשים יותר גדורין מעריות מן האנשים, מדפרסמה הכתוב את 'שלוּמית בת דברי' שמע מינה שזו לבדה היתה פרוצה וכולם צנועות [ויקרא רבה לב, ה], אבל האנשים היו 'בוכים למשפחותיהם' על עסקי עריות שנאסרו להם [עיין רש"י במדבר יא, י], ונכשלו הרבה מהם בשטים, על כן הקדים ה"א של 'יה' ליו"ד, כי עיקר הדבר שבא להודיע כשרות הנשים שלא שלטו המצרים באמותם.

ועוד שבכל חותם האותיות הפוכים, כדי שיבואו כסדרן בדבר הנחתם, וישראל הם החותם, כמו שנאמר [שיר השירים ח, ו] 'שמני כחותם על לבך וגו', כשאני החותם אז יחקק על ידי שם 'יה'.

ומה שהוסיף עוד שם של 'יה' בשלשה שבטים, והם 'הראובני', 'השמעוני', 'הזבולוני'. 'אלה משפחות הראובני' [במדבר כו, ז], וכן בשמעון [שם פסוק יד], וזבולון [שם פסוק כז], לפי שאלו היו צריכין לשני עדים יותר מוזולתם, כי ראובן נכשל במעשה בלהה, ושמעון יצא ממנו זמרי, ונראין הדברים שעשרים וארבעה אלף שנפלו רובם משמעון, והחסרון שבמספר שבט זה יוכיח. 'זבולון לחוף ימים ישכון' [בראשית מט, יג], ואמרו רבותינו ז"ל [כתובות סא.] 'עונת הספנים אחת לששה חדשים', ויש לחוש מאחר שירודי הים באניות פרושים מנשותיהן שמא על ידי זה יבואו לידי זנות, על כן חתם שם 'יה' שנית על שלשתן, לומר שכולם זרע ברך ה' וגדורים מעריות לשעבר ולהבא, יותר מכל אומה ולשון.

ועיין ב'עוללות אפרים' [חלק ג, מאמר שפב] שביאר רבנו ז"ל, 'לכך חתם הקדוש ברוך הוא שם י"ה על שבטי ישראל, כי הוא השם המשותף בין איש לאשה, לפי שהיו בדימיון האיש והאשה לאחר קבלת התורה, על חתם עליהם שם י"ה'.

ועיין ב'שפתי דעת' [מאמר רסט] דהביא רבנו ז"ל ע דברי רבותינו ז"ל [סוטה ה.]: 'כל מי שיש בו גסות הרוח לסוף נכשל באשת איש, שנאמר [משלי ו, כו] ואשת איש נפש יקרה תצוד', וכן אמרו רבותינו ז"ל [שם] 'כל המתגאה כאילו בא על כל העריות'. ולכאורה מה ענין זה לזה, אלא לפי שאמרו רבותינו ז"ל [שם] 'כל אדם שיש בו גסות הרוח אמר הקדוש ברוך הוא אין והוא יכולים לדור בעולם, שנאמר [תהלים קא, ה] מלשני בסתר רעהו אתו אצמית גבה עינים ורחב ללב אותו לא אוכל, אל תקרי אותו אלא אתו לא אוכל'. והיכן מצינו שהקדוש ברוך הוא דר עם האדם במדור אחד, אין זה אלא מה שצירף הקדוש ברוך הוא שם י"ה בין איש ואשה, וכשהוא מתגאה אז אין הקדוש ברוך הוא רוצה לדור עמו במדור אחד, ומסתלק שם של י"ה מביניהם, ונשאר 'אש אש', ועל ידי זה יקלקלו ברותחין האש, ויולידו מלאך חימה, ולכך אמרו לסוף נכשל באשת איש דווקא, כי שם י"ה ביניהם, ובסילוקו דומה כאילו בא על כל העריות.

המשך - סיבת שנאת האנשים את הארץ - ואהבת הנשים את הארץ

הן לטעם שני שאהבו את הארץ בעבור הצדקה ויוסף אוהב צדקות היה כי היה זן ומכלכל את כל בית אביו, ובנותיו ירשו שני מדותיו אלו ובעבורם אמרו תנה לנו אחוזה. וזהו שאמרו שהיו צדקניות שלא נישאו אלא להגון להם כך מסיק בגמרא. וביאור הדבר שנשאו לשבט יוסף דווקא שגם המה מעשה אבותיהם בידיהם להיות אוהב צדקות והיו חכמניות מצד שהיו גדורין מעריות הפך ממה שנאמר [במדבר ה, יב] כי תשטה אשתו לשון שטות. וזה טעם יקר.

ועיין בדברי רבנו ז"ל ע' ב'שפתי דעת' [פרשת שלח, רמח] שהנהגה מה שאמרו [במדבר כו, סד] 'נתנה ראש ונשובה מצרימה', ופירש רש"י לשון עבודה זרה, ולכאורה מה ענין זה לזה, אלא לפי שאמרו רבותינו ז"ל [כתובות סח.] 'כל המעלים עיניו מן הצדקה כאילו עובד עבודת כוכבים', ביאורו של דבר, כי העון מצד עצמו פשיטא שעבודה זרה המורה, אך בענין העונש הם שווים, כי כמו שנאמר בעבודה זרה [דברים יא, יז] 'ולא יהיה מטר', כך גם בעבודה זרה אמרו רבותינו ז"ל [תענית ז:] 'אין הגשמים נעצרים אלא בשביל ביטול תרומות ומעשרות, שנאמר [איוב כד, יט] ציה גם חום יגולו מימי שלג וכו', ולכך בזכות שנותנים בארץ ישראל תרומות ומעשרות כתיב [דברים יא, יא] 'למטר השמים תשתה מים', ונמצא אם כן שהאנשים לפי שלא היה להם חפץ ליתן תרומות ומעשרות, על כן לא היה להם חפץ לעלות לארץ ישראל, וכמו שהעובד עבודה זרה אינו חפץ לעלות לארץ ישראל, לפי שמי שדר בארץ ישראל יש לו אלוה [כתובות קי.]: כי הקדוש ברוך הוא נקרא 'אלהי הארץ', [ועיין בדברי רבנו ז"ל ע' בראשית כד, ב] כי רק בארץ ישראל נקרא הקדוש ברוך הוא 'אלהי הארץ'. ואם כן כל עובדי עבודה זרה אינם חפצים לעלות לארץ ישראל, כך מי שמעלים עיניו מן הצדקה אינו חפץ לעלות לארץ ישראל, אשר בה מצוות תרומות ומעשרות.